

SISEMINISTEERIUM

**SISeturvalisuse arengukava
2015–2020
koostamise ettepanek**

Tallinn 2014
Siseministeerium

SISUKORD

SISSEJUHATUS JA TAUST	3
1. ARENGUKAVA KOOSTAMISE EESMÄRK JA VAJADUS	3
2. LAHENDAMIST VAJAVATE ÜLDPROBLEEMIDE KIRJELDUS	3
2.1. Siseturvalisuse terviklik planeerimine	3
2.2. Riigisisese ja rahvusvahelise koostöö parendamine ning elanikkonna ulatuslikum kaasamine siseturvalisuse tagamiseks	5
2.3. Igaühe vastutuse tõstmine ja süsteemse ennetustegevuse arendamine	7
2.4. Planeerimise kvaliteedi parendamine tõhusamaks siseturvalisuse tagamiseks	8
3. ARENGUKAVA ÜLDEESMÄRGID JA ARENGUVAJADUSED	9
3.1. Arengukava üldeesmärk	9
3.2. Arengukava üldeesmärgi saavutamist toetavad programmid, nende fookus ja arenguvajadused	10
4. SEOSSED TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA	12
4.1. Katusstrateegiad ja siseturvalisuse valdkonna otsesed alusdokumendid	13
4.2. Siseturvalisuse valdkonnaga oluliselt seotud arengukavad ja dokumendid	13
5. ARENGUKAVA RAKENDAMISEGA KAASNEVATE EELDATAVATE MÕJUDE ESMANE ANALÜÜS	16
5.1. Mõju majandusele	16
5.2. Sotsiaalsed ja demograafilised mõjud	17
5.3. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele	17
5.4. Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele	18
5.5. Mõju regionaalarengule	19
5.6. Mõju elu- ja looduskeskkonnale	19
6. SEOSSED LÄBIVATE TEEMADEGA	19
7. ARENGUKAVA KOOSTAMISE JA KAASAMISE AJAKAVA	20
8. ARENGUKAVA KOOSTAMISE JA JUHTIMISE EELDATAV KORRALDUS	21
8.1. Arengukava koostamise juhtimine	21
8.2. Arengukava eeldatav juhtimine	21
9. ARENGUKAVA KOOSTAMISES OSALEVAD MINISTEERIUMID JA TEISED SEOTUD OSAPOOLED	21
9.1. Ministeeriumid ja riigiasutused	22
9.2. Muude osapoolte esindajad	23

SISSEJUHATUS JA TAUST

Lähtudes Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määruse nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord”¹ §-st 5 ja riigieelarve seadusest², esitab Siseministerium Vabariigi Valitsusele ettepaneku valdkondliku arengukava „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ koostamiseks.

„Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ on riigi eelarvestrateegia³ tulemusvaldkonda „Õiguskord ja siseturvalisus“ ning „Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2014–2015“⁴ tulemusvaldkonda „Õiguskord ja siseturvalisus“ kattev valdkonna arengudokument.

Siseturvalisuse arengukava koostatakse esimest korda.

1. ARENGUKAVA KOOSTAMISE EESMÄRK JA VAJADUS

Arengukava on vaja koostada, et:

- 1) viia süsteemselt ja koordineeritult ellu Riigikogu vastu võetud alusdokumentides „Eesti julgeolekupoliitika alused“⁵, „Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015“⁶ ning „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018“⁷ (edaspidi *alusdokumendid*) sätestatud;
- 2) planeerida ministriumide valitsemisalade siseturvalisuse valdkonna ressursse Vabariigi Valitsuse tasandil ning kasutada neid ressursse ühiselt ja saavutada tegevuse suurem mõjus;
- 3) määrata kindlaks siseturvalisuse valdkonna võimalused, vastutusalad ja koostöövormid, mis on turvalise elukeskkonna loomise ja säilitamise aluseks.

2. LAHENDAMIST VAJAVATE ÜLDPROBLEEMIDE KIRJELDUS

2.1. Siseturvalisuse terviklik planeerimine

Klassikaliselt peetakse siseturvalisuseks stabiilset ja suhteliselt prognoositavat keskkonda, kus inimesed saavad ilma takistamata eesmärgipäraselt tegutseda, tundmata hirmu või ohtu iseenda või oma vara suhtes.⁸

„Eesti turvalisuspoliitika põhisuundades aastani 2015“ defineeritakse turvalisus kui paljude kaasabil loodav ühiskondlik seisund, milles inimene tunneb ennast kaitstult, kus on tagatud ohutu elukeskkond, vähendatud on tõenäosust sattuda ohuolukorda ning suurendatud on võimekust ohule reageerida ja leevendada ohu realiseerumisel tekitatud kahju. *Paljude kaasabil* tähendab igapäevast, sealhulgas nii avaliku, mittetulundus- ja erasektori kui ka iga üksikisiku kohustust aidata

¹ Vabariigi Valitsuse 13. detsembri 2005. a määrus nr 302 „Strateegiliste arengukavade liigid ning nende koostamise, täiendamise, elluviimise, hindamise ja aruandluse kord“. <https://www.riigiteataja.ee/akt/12790098>

² Riigieelarve seadus. http://www.riigikogu.ee/index.php?op=emsplain&page=pub_file&file_id=c0adb050-1e43-4e26-9b6a-bbe1048e5ef9&

³ „Riigi eelarvestrateegia 2014–2017 heakskiitmine“. <https://www.riigiteataja.ee/akt/330042013017> (Märkus: viide muudetakse „Riigi eelarve strateegia 2015–2018“ heakskiitmisel 29.04.2014.)

⁴ „Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2014–2015“. <http://valitsus.ee/et/valitsus/tegevusprogramm>

⁵ „Eesti julgeolekupoliitika alused“. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13314462>

⁶ „Eesti turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015“ heakskiitmine. <https://www.riigiteataja.ee/akt/12979629>

⁷ „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018“ heakskiitmine. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13329831>

⁸ Fischer, R.J.; Halibozek, E.P.; Walters, D.C. (2013). Introduction to Security. Ninth Edition. Elsevier Inc, pp 528.

kaasa turvatunde kui psühholoogilise heaolu ja ohutu elukeskkonna säilitamisele oma õigusküüliku ja kohusetundliku käitumisega⁹.

Alusdokumentides sätestatakse Eesti siseturvalisuse valdkonna osana järgmised teemad:

- 1) **põhiseadusliku korra kaitse:** Eesti Vabariigi vastu suunatud luure- ja õõnestustegevuse ennetamine ning tõkestamine;
- 2) **terrorismi tõkestamine:** terroriaktide ennetamine, sealhulgas riigi julgestatavate isikute suhtes rünnete ärahoidmine; tõhus elutähtsate valdkondade toimimine õnnetuste, häda- ja eriolukordade ajal; küberturvalisus (küberjulgeolek);
- 3) **korruptsiooni tõkestamine;**
- 4) **välispiiri valve:** ebaseaduslikult Eestisse sisenemise ja Eestis viibimise vähendamine;
- 5) **kodakondsuse ja isikute identiteedi haldamine:** võimekus määrata kindlaks kodanikke, tagada usaldusväärne isiku digitaalse ja füüsilise identiteedi haldus ning turvaliste isikut tõendavate dokumentide väljaandmine;
- 6) **hädaolukordade ohjeldamine:** hädaolukordade ennetamine ja nende tagajärgede leevendamine;
- 7) **tuleohutum keskkond:** tuleõnnetustes hukkunute ja vigastatute arvu ning tuleõnnetustega kaasnevate varaliste kahjude vähendamine;
- 8) **kiirema abi tagamine:** ohukahtlusest ohu tõrjumiseni või korrariikumise kõrvaldamiseni kuluva aja vähendamine;
- 9) **liiklusohutus:** liikluskultuuri parandamine, liiklusõnnetustes hukkunute ja vigastatute arvu ning liiklusõnnetustega kaasnevate varaliste kahjude vähendamine;
- 10) **kuritegevuse ohvriks langemise hirmu vähendamine:** elanike teadlikkuse ja oskuste tõstmine – kuidas vältida ohte, kuidas kaitsta ennast ja teisi ning oma vara ja käituda õigesti õnnetuse või kuriteo korral;
- 11) **alaealistega seotud süütegude vähendamine:** alaealiste vastu toime pandud süütegude vähendamine, alaealiste toime pandud süütegude vähendamine;
- 12) **varavastaste kuritegude vähendamine;**
- 13) **korduvkuritegevuse vähendamine;**
- 14) **vägivalla vähendamine:** isikuvastaste kuritegude, sealhulgas perevägivalla vähendamine;
- 15) **organiseeritud ja raske peitkuritegevuse vähendamine:** sealhulgas majandus-, korruptsiooni-, küber- ja inimkaubanduse kuritegude arvu vähendamine, kriminaaltulu äravõtmine.

Kodakondsuse, identiteedihalduse ning rände kontrollimisega haakub tihedalt seadusliku rände juhtimine, mis on seetõttu otstarbekas hõlmata siseturvalisuse arengukavaga.

Praegu liigitatakse Eestis küberjulgeoleku tagamine infoühiskonna ja liiklusohutuse suurendamine transpordi tulemusvaldkonda, mistõttu planeeritakse see osa siseturvalisusest küberjulgeoleku strateegiaga ja transpordi arengukavaga.

Loetletud teemadest hõlmatakse käesoleva arengukavaga üksnes Siseministeeriumi vastutusalasse kuuluv osa (vt p 3.2).

Siseturvalisuse valdkonna tervikliku planeerimise eesmärgil tuleks ühtse meetodika alusel planeerida ka vägivalla, organiseeritud ja raske peitkuritegevuse, korruptsiooni ja alaealiste süütegude vähendamise ning korduvkuritegevuse ennetamise teemad.

⁹ „Eesti turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015“ heakskiitmine. <https://www.riigiteataja.ee/akt/12979629>

Praegu kavandatakse selleks eraldiseisvaid arengukavasid. Probleemiks on arengudokumentide paljus, mis võib luua killustatust ja konkurentsi ressursidele ning takistada ühtlast ja süsteemset valdkonna arengut. Seetõttu tuleks järgmise etapina kaaluda siseturvalisuse valdkonna teemasid käsitlevate arengukavade integreerimist ühtseks siseturvalisuse arengukavaks, mis looks valdkonna süsteemseks arendamiseks efektiivse juhtimise ja horisontaalse koordineerimise vahendi.

Eesti valitsemissektori toimivuse analüüsi raames koostatud OECD hindamisraportis rõhutatakse vajadust võtta kasutusele meetmed Eesti valitsemisüsteemi, sealhulgas ametkondadevahelise killustatuse vähendamiseks ning strateegilise planeerimise ühtlustamiseks.¹⁰

Siseturvalisuse valdkonna areng ja probleemide efektiivne lahendamine eeldab erinevate ametkondade integreeritud koostööd ning teisalt koostööd erasektori ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega.

Siseturvalisuse arengukava väljatöötamine, mille käigus määratakse koostööpartneritega ühiselt kindlaks valdkonna probleemid ja arenguvajadused, aitab tugevdada horisontaalset koordineerimist ning võimaldab juurutada koordineerimismehhanisme poliitikate ettevalmistamise ja elluviimise staadiumis.¹¹

Uuendada on vaja ka siseturvalisuse valdkonna alusdokumendid „Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015“ ja „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018“. Arvestades nende dokumentide suurt ühisosa, tuleks tulevikus kaaluda praeguse kahe dokumendi asendamist ühega.

2.2. Riigisisese ja rahvusvahelise koostöö parendamine ning elanikkonna ulatuslikum kaasamine siseturvalisuse tagamisse

Siseturvalisuse valdkonnas mõjutavad koostöö ja kaasamisega seonduvat oluliselt demograafilised suundumused. Eesti demograafilisi trende iseloomustab rahvaarvu kahanemine, rahvastiku vananemine, linnastumine ja tööealise elanikkonna vähenemine. Prognooside järgi võib rahvaarv väheneda 2040. aastaks 1,2 miljoni inimeseni.¹² Ääremaastunud ja ääremaastumisriskiga omavalitsustsüsteemides võib 2030. aastaks ulatuda elanike arvu langus kuni 30%-ni.¹³

Suurim surve siseturvalisusega seotud teenuste osutamisel Eestis tuleneb linnastumise ja hajaasustuse suurenemisest, see raskendab kõigile piirkondadele võrdsete siseturvalisuse teenuste tagamist.

Siseturvalisuse valdkonna arengu planeerimisel on oluline arvestada kõikide piirkondade vajaduste muutumise ja eripäradega.

Kuritegevus on viimastel aastatel koondunud suurematesse linnadesse ja keskustesse, nii nagu ka elanikkond. Uuringud näitavad, et selle tõttu suurendatakse kogu maailmas korrakaitse ressursi nendes piirkondades ja vähendatakse hajaasustuse piirkondades¹⁴.

¹⁰ OECD (2011). Estonia: Towards a Single Government Approach, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing <http://dx.doi.org/10.1787/9789264104860-en>OECD

¹¹ Sootla, G. (2013). Eksperthinnang ja soovitus siseturvalisuse valdkonnale 10 aastat perspektiivis.

¹² Statistikaamet (2014). Rahvastikuprognos aastani 2040. <http://www.slideshare.net/Statistikaamet/alis-tammur-rahvastikuprognos-aastani-2040>

¹³ Noorkõiv, R. Loodla, K. (2012). Rahvastiku võimalikud arengutrendid 2012–2030. https://www.siseministeerium.ee/public/KOV-indeks_2011_rahvastiku_aruanne.pdf

¹⁴ Smith, R.; Somerville, P. (2013). The Long Goodbye: A Note on the Closure of Rural Police-Station and the Decline of Rural Policing in Britain. Policing (2013) 7 (4): 348–358 doi:10.1093/police/pat031

Piirkondlike erinevuste vähendamiseks ning turvalise elukeskkonna loomiseks on äärmiselt oluline elanike, kohalike omavalitsuste ning era- ja mittetulundussektori kaasamine, koostöö ja vabatahtliku partnerluse arendamine.

Eesti kohalikud omavalitsused on nõrgad, nende võimekus keskvalitsust tasakaalustada on vähenenud ja riigijuhtimises süveneb tsentraliseeritus¹⁵. Inimesed ja kogukonnad tunnetavad, et nende vajaduste ja muredega ei arvestata, ning see mõjutab otseselt elanike kaugenemist riigist ja vähendab õiguskaitsesutuste legitiimsust. Vaja on luua parim koostöö ja koosmõju süsteem riikliku ja kohaliku tasandi vahel. Siseturvalisuse valdkonnas on selliseks võimaluseks kogukonnakeskne lähenemine, mis seisneb koos kogukonnaga sealsete probleemide väljaselgitamises ja koos kogukonna esindajatega nende lahendamises. Kogukonnakeskse lähenemisega jõutakse kogukondade kaudu senisest efektiivsemalt ka üksikisiku kaasamiseni. Ühtlasi aitab see tõsta usaldust vastavate riigiasutuste vastu ning parandab nende legitiimsust.^{16,17,18}

Siseturvalisuse eduka tagamise eeldus on kõrge usaldus riigi ja vastavate ametkondade vastu. See tekib peamiselt kolme komponendi koosmõjul: riigiametite efektiivsus (hinnang õiguskaitsesutuste tööle), õiglustunne (hirm kuritegevuse ees) ja kaasatus (sotsiaalne ohutunne, kogukondlik ühtekuuluvus ning tahe ja valmisolek vabatahtlikuna kaasa lüüa).¹⁹

Eestis on vabatahtlikuna kaasa löönud 31% elanikkonnast, kusjuures nendest lõi 2009. aastal siseturvalisuse valdkonnas kaasa 15% ja 2013. aastal 13%.²⁰ Ilmselgelt on vabatahtlike kaasalöömise tahte kasvatamises ja kaasamises veel arenguruumi, sest 69,3% elanikest pole kordagi kaasa löönud. Sealjuures on oluline pöörata rõhku sellistele põhjendustele mitteosalemise kohta nagu „keegi pole kutsunud“ (21%), „pole leidnud võimalusi, mis huvi pakuvad“ (13%) ja „ei tea, kus vabatahtlikuna panustada“ (7%). Tähelepanuväärne on aga see, et vabatahtlikuna tegutsemise peale pole keskmisest sagedamini mõelnud muu suhtluskeelega inimesed (35%) ja Ida-Virumaa elanikud (40%).²¹

Kõige olulisemad väärtused vabatahtlike kaasalöömisel siseturvalisuse valdkonnas on kogukonnaga ühtekuuluvustunde kasv, avaliku kindlustunde suurenemine, kuritegevuse ohvriks langemise hirmu vähenemine ning valdkonna läbipaistvuse tagamine, see suurendab usaldust õiguskaitses ja seega riigi vastu.²²

Samas on vabatahtlike tegevusel oluline majanduslik mõju. Uuringutes tuuakse välja, et majanduslanguse tingimustes on vabatahtlike panus mitmetes eri variatsioonides majanduslikult kasulik. Suurbritannias Lancashire kogukonnas ulatus vabatahtlike panus ühes aastas kuni

¹⁵ Noorkõiv, R.; Johansson, U. (2013). Kohalike Omavalitsuste Võrdlusatlas: Eesti ja Rootsi 12 pilti. Konsultatsiooni – ja koolituskeskus Geomedia.

¹⁶ Onwudiwe, I.D.; Wisler, D. (2009). Community Policing: International Patterns and Comparative Perspectives. Boca Raton: Taylor & Francis Group. CRC Press, p 129.

¹⁷ Peak, K.J. (2013). Encyclopedia of Community Policing and Problem Solving: 1 edition. SAGE Publications, Inc., p 520

¹⁸ Miller, L.S.; Hess, K.M.; Orthmann, C.M.H. (2013) Community Policing: Partnerships for Problem Solving. Cengage Learning; 7 edition, p 576

¹⁹ Stanko, E.A.; Bradford, B. (2009). Beyond Measuring ‘How Good a Job’ Police Are Doing: The MPS Model of Confidence in Policing. Policing (2009) 3(4): 322–330.

²⁰ Uus, M., Hinsberg, H., Mänd, T., Batueva, V. (2013). Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

²¹ Uus, M., Hinsberg, H., Mänd, T., Batueva, V. (2013). Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

²² Gravelle, J.; Rogers, C. (2010). The Economy of Policing – The Impact of the Volunteer. Policing (2010) 4(1): 56–63.

328 429,44 naelsterlingi²³. Eestis oli abipolitseinike tööaeg 2013. aastal võrreldav 45 politseiniku ühe aasta tööga, see on võrdne ühe politseijaoskonna töökoormusega. Lisaks abipolitseinikele panustavad siseturvalisuse valdkonnas vabatahtlikud päästjad ja vabatahtlikud merepäästjad²⁴. Oluline on rõhutada, et vabatahtlike kaasamise eesmärk ei ole asendada professionaale, vaid luua oluline vahelüli kogukonna ja korrakaitseasutuste vahel.

Globaliseerumise trendid, sealhulgas see, et siseturvalisusega seotud probleemid on põimunud ja rahvusvaheliseks muutunud, tingib vajaduse arvestada siseturvalisuse valdkonnas suurema riikidevahelise seotuse ning rahvusvahelise majandusega. Väliskoostöö on vajalik, et takistada globaalsete ohtude mõju, ning teisalt võimaldab väliskoostöö tulemuslikumaid lahendusi ja ressursside optimaalset kasutamist. Seetõttu on oluline koostöö Euroopa Liidu ja oluliste partnerriikidega, näiteks USA-ga, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kuritegude lahendamise valdkonnas. Olulisi lähtekohti piiriüleste siseturvalisuse valdkonnaga seotud teemadega tegelemiseks pakub ka Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegia „Euroopa julgeolekumudeli suunas“²⁵.

Ohuna saab välja tuua globaalset koordineerimise vajavad probleemid (kliima- ja keskkonnaprobleemid, terrorism, rahvusvaheline kuritegevus, finantsinstitutsioonide püsimine kriisides), mis võivad takerduda multipolaarses maailmas riikide erihuvideta ja jääda lahenduseta, see aga suurendab ebakindlust väliskoostöös.²⁶

2.3. Igapäevaste vastutuse tõstmine ja süsteemse ennetustegevuse arendamine

Siseministerium puutub oma valitsemisalas kokku paljude sotsiaalprobleemide tagajärgedega. Tagajärgedele reageerimiselt on oluline liikuda turvalisema ühiskonna poole, kus nii kogukondlik elu kui keskkond oleks korraldatud viisil, mis vähendaks kuritegevuse, sõltuvuste, vägivalda ja muude negatiivsete nähtuste tekkimist juba varases staadiumis.

Pikaajaline ennetustöö tuleb suunata probleemide ennetusse komplekselt. Lähtudes teiste riikide praktikast (näiteks Soome, Suurbritannia, Holland), tuleks alustada turvalisuse planeerimist eelkõige konkreetsete sotsiaalprobleemide vähendamise, tuginedes riskitegurite ja kaitseturite kaardistusele, millest tulenevalt valitakse terviklik lähenemine probleemi lahendamiseks. Praegu puudub selle kohta süsteemne käsitus ning erinevate valdkondade arengukavades lahendatakse probleeme ühe valdkonna sisesealt.

Süsteemse probleemikeskse lähenemise juures on vaja teha seda teadmiste- ja tõenduspõhiselt ning vältida traditsiooni- ja intuitsioonipõhist lähenemist. Praegu lähtub Eesti kuriteoennetus endiselt suures mahus ametite tegevuspõhisest loogikast.

Sotsiaalsed probleemid lahendatakse tõhusalt ainult mitmete ministeriumite haldusalade koostöös. Seega on ennetuses oluline võrgustikupõhine lähenemine ja koostöö nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil.²⁷ Alates 1993. aastast tegutseb kriminaalpreventsiooni nõukogu kui Vabariigi Valitsusele nõu andev organ, mis praeguseks on ümber nimetatud kuriteoennetuse

²³ Gravelle, J.; Rogers, C. (2010). The Economy of Policing – The Impact of the Volunteer. Policing (2010) 4(1): 56–63.

²⁴ Turvalisuspoliitika 2014: Kokkuvõte „Turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015“ täitmisest 2013. aastal. Tallinn: Siseministerium. http://issuu.com/siseministerium/docs/turvalisuspoliitika_2014

²⁵ Euroopa Komisjon (2010). Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegia; Euroopa julgeolekumudeli suunas. (http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/OC3010313ETC.pdf)

²⁶ Eesti Arengufond (2011/2012). Väliskeskond 2020: olulised trendid ja nende tähendus Eestile. <http://www.arengufond.ee/upload/Editor/Publikatsioonid/valistrendid2020-estti-fookuses-arengufond.pdf>

²⁷ Farrington, D.P.; Welsh, B.C. (2012). The Oxford Handbook of Crime Prevention. New York: Oxford University Press, p 543.

nõukoguks. Nõukogu koosseisu kuuluvad ministriumide ja omavalitsuste ning era- ja kolmanda sektori esindajad. Võrgustikupõhine koostöö toimub ka kitsamates lõikudes, näiteks on Politsei- ja Piirivalveameti pikaajaline projekt politseitöö mudeli kaasajastamiseks, see on seotud kogukonnaga sidustatud võrgustikukoostööga ning selle eesmärk on aidata varajase märkamise ja sekkumise kaudu ennetada probleemide eskaleerumist.

Kogukonnakeskne lähenemine on riiklik strateegiline eesmärk kogu siseturvalisuse valdkonnas ning selle elluviimiseks peavad valitsusasutused võimalikult palju kaasama kohalikke omavalitsusi, ettevõtteid, ühiskondlikke ja muid organisatsioone ning selleks soovi avaldavaid inimesi. Samuti tuleb suurendada inimeste endi rolli turvalisse elukeskkonda panustamisel nii suurema isikliku vastutuse kui tegutsemise kaudu ning soodustada ja tunnustada vastutustundlikku tegutsemist. Erinevad võrgustikupõhised töörühmad tegutsevad nii maakonna (nt traumanõukogud) kui ka omavalitsuse tasandil (nt korrakaitsekomisjon), olulisem on erinevate töörühmade töö tulemusel tekitada sünergia ja jõuda probleemi põhjusteni.

Riskikäitumise ja sellele reageerimise vajaduse vähendamisel on keskne universaalse ennetuse süsteemi parendamine ning järjepidev universaalse ennetuse põhimõtetest lähtumine siseturvalisuse arengu planeerimisel. Inimeste teadlikkuse ja oskuste tõstmine mängivad olulist rolli riskikäitumise vähendamisel ning tagavad ka kodanike suurema huvi, tahte ja aktiivse osaluse turvalisse elukeskkonda panustamisel.

Esmajoones peaks tähelepanu pöörama lastevanemate vanemlike ning laste ja noorte enesekohaste ja sotsiaalsete oskuste arendamisele, selle kaudu loome uue, vastutustundlike, enese ja teistega toimetulevate ning riske vältivate täiskasvanute põlvkonna. Puudulik kasvatuspraktika ja peresuhted suurendavad koolis toimetulematuse riski, see omakorda muudab riskikäitumise tõenäolisemaks. Õigusrikkumiste toimepanemise varajane algus ennustab omakorda kroonilist ja mitmekülget hälbivat käitumist. Panustamine universaalsesse ennetusse on kordades tulemuslikum ja odavam, kui mõjutada õigusrikkujat või kanda süütegudest tulenevat kahju.²⁸

Ennetusel on mõju järjepideva ja pikaajalise tegevuse kaudu. Aasta-aastalt suurenenud panus ennetusse on aidanud vähendada tule-, uppumis- ja liiklussurmasid²⁹. Eesmärk on viia sihttasel igal aastal 7% võrra madalamale ning vähendada lisaks hukkumistele ka tervisekahjusid, seda eelkõige uimastitarbimise, vägivaldse käitumise ning liiklusrikkumiste ennetuse kaudu. Selleks tuleb enam keskenduda inimeste teadlikkuse ja oskuste tõstmisele ning enda võimekuse arendamisele, see tähendab pikaajalisemate süsteemide väljatöötamist, et muuta füüsilist või sotsiaalset keskkonda (oskuste ja normide kaudu). Samuti puudub praegu universaalse ennetuse puhul tervikvaade ning probleemilene lähenemine, seetõttu on vaja sellele siseturvalisuse arengukavas komplekselt tähelepanu pöörata. Sealjuures on oluline, et ministriumitel ja partneritel tekiks ühine, teadmispõhine ja jagatud arusaam sellest, kuidas probleemi lahendatakse ning kuidas üks või teine osapool lahenduses osaleb. Saavutatud kokkulepped markeerivad ka koostöökohti erinevate valdkondlike arengukavade vahel.

2.4. Planeerimise kvaliteedi parendamine tõhusamaks siseturvalisuse tagamiseks

Probleemkohtadeks on horisontaalse koordineerimise, analüütilisuse ja teadmispõhisuse puudumine. Siseturvalisuse arengukava üks oluline eesmärk on täita horisontaalse planeerimisvahendi ja -mehhanismi rolli, mille abil muutub siseturvalisuse planeerimine oluliselt horisontaalsemaks ja ühtsemaks. Praegune siseturvalisuse planeerimine on killustatud ja toimub

²⁸ Farrington, D.P.; Welsh, B.C. (2012). The Oxford Handbook of Crime Prevention. New York: Oxford University Press, p 543.

²⁹ Turvalisuspoliitika 2014: Kokkuvõtte „Turvalisuspoliitika põhisuundade aastani 2015“ täitmisest 2013 aastal. Tallinn: Siseministeerium. http://issuu.com/siseministeerium/docs/turvalisuspoliitika_2014

valitsemisalade lõikes, see loob konkurentsi ning ei võimalda maksimaalselt ega süsteemselt kasutada olemasolevaid ressursse, et saavutada mõjusaid lahendusi siseturvalisuse tagamiseks. Samuti ei kaasata eesmärkide poole liikumisel maksimaalselt era- ja kolmanda sektori initsiatiivi.

Planeerimise puhul on oluline ühise eesmärgi sõnastamine ning selle saavutamisele keskendumine, paindlikkus, väliskeskkonna muutustega arvestamine ning sealjuures avatus uutele lahendustele. Siseturvalisuse valdkonna planeerimisel on kõige enam vaja arvestada demograafilistest muutustest, majanduskeskkonna trendidest ning tehnoloogia arengust tulenevate väljakutsetega.

Eesti majanduskeskkonda mõjutab oluliselt tööealise elanikkonna osakaalu vähenemine. Majanduse mahu säilitamiseks vähemalt praegusel tasemel suureneb vajadus töötajate järele iga aastaga, seetõttu suureneb tööhõive tulevikus. Samas teeb pikaajalise ja struktuurse tööpuuduse võrdlemisi suur osakaal kõikide töötute tööerakendamise raskeks.³⁰ Sellest tingitud palgasurvet ning tööjõu pärast konkureerimist eri sektorite vahel³¹ võib pidada väljakutseks siseturvalisuse valdkonnas piisava tööjõu tagamisel, millega on vaja arvestada valdkonna arendusvajaduste seadmisel.

Tehnoloogia efektiivsem kasutamine võib ühe võimalusena aidata leevendada võimalikku tööjõunappust valdkonnas. Tehnoloogiliste lahenduste, sealhulgas info- ja kommunikatsioonitehnoloogia nutikas kasutamine aitab ressursisäästlikumalt saavutada valdkonna eesmärgi. Samas on uute tehnoloogiate kasutuselevõtt ressursimahukas, mistõttu on keske tähtsusega võimekus analüüsida piisava ettenägelikkusega ja tagada valmisolek kasutamaks mitmekülseid tehnoloogiate kasutusvõimalusi siseturvalisuse valdkonnas efektiivsemaks eesmärgideni jõudmiseks. Tehnoloogia arenguga kohanemisel on peamine problemaatika seotud pideva juurde- ja ümberõppevajadusega, tehnoloogiate vananemisel nende uuendamise ressursi- ja ajakulu ning turvalisusega. Siseturvalisuse olulisemad infosüsteemid on seotud elutähtsate teenuste osutamise, mistõttu on oluline tagada teenuste pidev kättesaadavus.

3. ARENGUKAVA ÜLDEESMÄRGID JA ARENGUVAJADUSED

3.1. Arengukava üldeesmärk

Siseturvalisuse arengukava üldeesmärk on tagada, et Eesti inimesed tunneksid, et nad elavad vabas ja turvalises ühiskonnas, kus igaühe väärtus, kaasatus ja panus kogukonna turvalisusesse loovad turvalisema riigi Euroopas ning kus nutikate, optimaalsete ja mõjusate lahendustega parandatakse elukeskkonda, vähendatakse ohtu elule, tervisele, varale ja põhiseaduslikule korrale ning tagatakse kiire ja asjatundlik abi.

Üldeesmärk on sõnastatud 19.11.2013 toimunud strateegiapäeva „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ sisendi ja hilisema tagasiside põhjal, strateegiapäeval osalesid ka mitmed koostööpartnerid.

Sõnastuses on kasutatud väljendit *vabas ja turvalises ühiskonnas*, selle all peetakse silmas ka võrdsuse põhimõtet, mille järgi on oodatav, et inimesed tunnevad ennast võrdselt turvaliselt, olenemata soost, keelest ja rassist.

³⁰ Rahandusministeerium (2012). Eesti sotsiaalmajanduslik analüüs-ülevalde poliitikavaldkondade hetkeolukorrast. http://www.struktuurifondid.ee/public/Eesti_hetkeolukorra_analuusi_ulevaade.pdf

³¹ Aluseks: Fontes Palgakonsultatsioonid OÜ (2013). Palgauuring Eesti 2013. <http://www.fontes.ee/cms-data/upload/files/eesti-palgauuring-2013-luhitutvustus.pdf>

Eesmärk rõhutab tugevaid kogukondi ja inimeste kaasamist kogukondade kaudu, sest see on praegu nõrk koht. Seetõttu kasutatakse sõnastust *igapäevane väärtus ja panus kogukonna turvalisusse*. Inimesed peavad olema kaasatud eeskätt konkreetsete kogukondade kaudu iseenda ja teiste turvalisuse tõstmisesse. Selliseks lähenemiseks peab riik oma institutsioonide kaudu looma ja pakkuma kõikvõimalikke lahendusi ja tekitama huvi. Inimesed peavad tundma oma väärtust ja olema motiveeritud kaasa lööma.

Sõnade *olema motiveeritud kaasa lööma* all on silmas peetud ka rändeküsimusi. Eestisse on teretunud inimesed, kes tunnetavad enda väärtust ja tahavad aktiivselt panustada Eesti ühiskonna arengusse.

Siseturvalisuse keskmeks on alati inimeste elu, tervise ja vara kaitsmine. Seetõttu peab kasutama ajakohaseid lahendusi ja ideid, et vähendada ohtu nendele väärtustele. Elu, tervis ja vara on alati sõltuvuses väliskeskkonnast, sealhulgas looduskeskkonnast, mille saab võtta kokku elukeskkonnana. Parandades elukeskkonda, vähendatakse ohte kaitstavatele väärtustele. Keskkonnast tulenevaid ja keskkonda ähvardavaid ohte tuleb ennetada ja ära hoida, kasutades selleks mõistlikke lahendusi.

Lahenduste juures on oluline, et need oleksid realselt rakendatavad ja mõjusad. Need peavad pääsema mõjule ja tooma oodatud positiivse muutuse elukeskkonna parandamiseks. Samuti on vaja tõsta inimeste teadlikkust ja oskusi turvalisuse kohta, et tulla toime iseenda ja teiste kaitsmisega ohtude eest. Lisaks sellele, et riik loob inimestele võimalusi lüüa kaasa ja kaasab neid otseselt turvalisuse tagamise, peab riik tagama ka igapäevase abi ulatuslike ohuolukordade ning hädaolukordade puhul. Abi peab olema tark, asja- ja ajakohane.

3.2. Arengukava üldeesmärgi saavutamist toetavad programmid, nende fookus ja arenguvajadused

Arengukava viiakse ellu programmide kaudu, mille eesmärgid toetavad üldeesmärgi saavutamist. Programmide esialgsed arenguvajadused tulenevad valdkonna olukorra analüüsist³² ning 19.11.2013 toimunud strateegiapäeval „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ kogutud sisendist.

Esialgu kavandatavad programmid (nimekiri ja vajadused võivad arengukava koostamise käigus muutuda või täieneda vastavalt kaasamisele ja läbirääkimistele)

1. **Sisejulgeoleku suurendamine** – programm keskendub eeskätt põhiseadusliku korra kaitsele, Eesti Vabariigi vastu suunatud luure- ja õõnestustegevuse ennetamisele ning tõkestamisele, terrorismi tõkestamisele, terroriaktide ennetamisele, sealhulgas riigi julgestatavate isikute vastu rünnete ärahoidmisele. Programmi arenguvajadustena nimetati strateegiapäeval järgmist:

- vastuluure, riigisaladuse kaitse, majandusjulgeoleku, küberjulgeoleku, terrorismi- ning korruptsioonivastase võitluse võimekuste arendamine;
- raske organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse võimekuse arendamine;
- plahvatusohtude ning CBRN valdkonna demineerimisvõimekuse arendamine;
- suure rünnakuriskiga objektide ja isikute kaitse võimekuse arendamine;
- psühholoogilise kaitse võimekuse arendamine;

³² Valdkonna olukorra analüüsi on läbi viinud Siseministeriumi poliitikavaldkondade osakondade eksperdid, võttes arvesse valdkonda puudutavaid uuringuid ning analüüse. Lisaks on valdkonna probleemide ja arenguvajaduste kindlaksmääramisel arvesse võetud 19.11.2013 toimunud strateegiapäeval koostööpartnerite ja ekspertidega konsultatsioonide tulemust.

- kiirreageerimise ja erioperatsioonide ning massirahutustevastase võimekuse arendamine.
2. **Turvalisemad kogukonnad** – programm keskendub eeskätt kogukondliku turvalisuse suurendamisele, kogukonnakeskse politseitöö ja pääste arendamisele, kogukondade võrgustamisele ja kaasamisele ning inimeste kaasamisele siseturvalisuse tagamise, hirmu vähendamisele kuritegevuse ees, inimeste teadlikkuse ja võimekuse tõstmisele ning oskuste kujundamisele ohtude vältimiseks, enese ja teiste abistamiseks õnnetuse või kuriteo korral ning varavastaste kuritegude vähendamiseks, varavastaste kuritegude vähendamisele ja avaliku korra tagamisele. Programmi arenguvajadustena nimetati strateegiapäeval järgmist:
- kogukonnakeskse siseturvalisuse mudeli arendamine ja rakendamine;
 - kogukondade võrgustamise kaudu mitmesuunalise efektiivse, vertikaalse ja horisontaalse koostöömudeli väljatöötamine;
 - inimeste teadlikkuse ja võimekuse tõstmine ning oskuste kujundamine enese ja teiste abistamiseks ning varavastaste kuritegude vähendamiseks;
 - vabatahtlikuna kaasalöömise tahte suurendamine ning kaasalöömise vormide mitmekesistamine ja arendamine;
 - omaalgatusel põhineva vabatahtlike võrgustiku tugevdamine ja laiendamine.
3. **Tõhusam piirihaldus** – programm keskendub eeskätt välispiiride valve ja piirikontrolli poliitika kujundamisele, sealhulgas tõhusate migratsioonijärelevalve-, tagasipöördumis- ning kompensatsioonimeetmete loomisele ja elluviimisele. Programmi arenguvajadustena nimetati strateegiapäeval järgmist:
- uue tehnoloogia rakendamine piirikontrolliks ja piiride valveks;
 - uute kompensatsioonimeetmete, näiteks majutusteenuse kasutajate andmekogu kasutusele võtmine.
4. **Tasakaalustatud kodakondsus ja ränne** – programm keskendub eeskätt kodakondsuspoliitika, kohanemis- ja integratsioonipoliitika, varjupaigapoliitika ning Eestis ajutise viibimise ja Eestisse elama asumise poliitika kujundamisele ja elluviimisele. Programmi arenguvajadustena nimetati strateegiapäeval järgmist:
- Eesti riigi ja ühiskonna arengusse panustavate isikute sisserände soodustamine ning seda toetava sihipärase rände juhtimise õiguslike ja korralduslike lahenduste kujundamine;
 - era-, kolmanda ja avaliku sektori koostöös toimiva tugisüsteemi tagamine uussisserändajatele, et tagada neile sissejuhatavad tugiteenused, mis võimaldavad neil tunda ennast teretulnuna ja omandada esmased teadmised ning oskused igapäevaeluks Eestis;
 - rahvusvahelise kaitse saanud isikutele vastuvõtutingimuste loomine ja siin kohanemist toetavate teenuste tagamine lähtuvalt nende kultuurilistest, soolistest, usulistest, keelelistest jt eripäradest.
5. **Efektiivsem identiteedihaldus** – programm keskendub eeskätt isiku füüsilise ja digitaalse identiteedi halduse ning isikut tõendavate dokumentide poliitika kujundamisele ja elluviimisele. Programmi arenguvajadustena nimetati strateegiapäeval järgmist:
- riigisisese tõhusa koordineerimismehhanismi tagamine ning asjassepuutuvate osapoolte vaheline koostöö;
 - turvalise identiteedihalduse tagamiseks kombineeritud biomeetrilise isikutuvastuse rakendamine;

- riikidevahelise koostöö tõhustamine andmevahetuses ja kogemuste jagamises ning Eesti kogemuse jagamine Euroopa Liidus ja kolmandates riikides.
6. **Tõhusa päästevõimekuse tagamine** – programm keskendub eeskätt maismaal ja veekogudel ohu tõrjumisele, kõrvaldamisele ning päästesündmuse tagajärgede leevendamiseks suunatud tegevuste tagamisele. Programmi arenguvajadustena nimetati strateegiapäeval järgmist:
- inimeste enda valmisoleku suurenemine – inimeste teadlikkuse ja oskuste tõstmine enese ja teiste abistamiseks, sealhulgas turvalisusealase hariduse pakkumine;
 - innovatsioonisüsteemi loomine ja efektiivsem tehnoloogia rakendamine ning avatus kiirelt areneva tehnoloogia kasutusele võtmiseks, uute teenuste avamine;
 - kiirem ümberõpe – oluline on võime kiiresti kohaneda keskkonnas toimuvaga ja tõsta töötajate väljaõppe taset;
 - ressursside ühiskasutuse parendamine, sealhulgas rahvusvaheline koostöö, valdkonnaülene pikaajaline investeeringute planeerimine, mis arvestab tulevikuriske ja toimub koostööpartnerite ühistööna, riiklikult erivõimekuste kaardistamine ja vajaduse korral nende ristkasutamine;
 - toimiv koostöö ning teadlik ja sihipärane riskide maandamine.
7. **Kindlam ja kiirem abi korraldamine** – programm keskendub eeskätt ohukahtlusest kuni ohu tõrjumiseni või korrarikkumise kõrvaldamiseni kuluva aja vähendamisele, sealhulgas hädaabinumbriks laekuvate kiireloomuliste ja kohe sekkumist vajavate sündmuste teadete menetlemise korraldamisele ja menetlemise süsteemi arendamisele, abi osutajatele väljasõidukorralduse andmise ja sündmuskohaga infovahetuse efektiivsele korraldamisele, teiste teenistuste, ettevõtete ja organisatsioonide teavitamise ja kaasamise tõhustamisele. Programmi arenguvajadustena nimetati strateegiapäeval järgmist:
- hädaabinumbri 112 igal ajal kättesaadavuse tagamine kiireloomuliste ja kohe sekkumist vajavate sündmuste korral;
 - riiklike abi- ja infoteenuste koondamine ühte infokeskkonda ning elanikkonnaga otsesuhtluse arendamine.
8. **Kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine** – programm keskendub eeskätt hädaolukordade ennetamisele ja lahendamisele, hädaolukordadeks valmistumisele ning hädaolukorrast põhjustatud tagajärgede leevendamise tagamisele. Programmi arenguvajadustena nimetati strateegiapäeval järgmist:
- riigi hädaolukorraks valmisoleku taseme suurendamine ning rahuajal hädaolukordade lahendamise juhtimise põhimõtete korrastamine;
 - toimiva asutustevahelise koostöö tagamine elanikkonda ohustavate hädaolukordade ennetamiseks ja nendeks valmistumiseks;
 - elutähtsate teenuste valdkonna arendamine ja riigile oluliste teenuste toimepidevuse tagamine.

4. SEOSSED TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA

Eestis suunavad otseselt siseturvalisuse valdkonda Riigikogu vastu võetud järgmised alusdokumendid: „Eesti julgeolekupoliitika alused“³³, „Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015“³⁴, „Riigikaitse strateegia“ ning „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018“³⁵,

³³ „Eesti julgeolekupoliitika alused“. www.riigiteataja.ee/akt/13314462

³⁴ „Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015“ heakskiitmine. www.riigiteataja.ee/akt/12979629

³⁵ „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018“ heakskiitmine. www.riigiteataja.ee/akt/13329831

lisaks „Euroopa Liidu siseturvalisuse strateegia“³⁶. Neis kindlaks määratud eesmärgid, põhimõtted ja tegevussuunad on olulisimad lähtekohad „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ väljatöötamisel ja elluviimisel. Lähtutakse ka riigi konkurentsivõime tõstmise ning säästva ja jätkusuutliku arengu strateegilistest arengukavadest.

Teistes arengukavades kaetud teemasid, mis on seotud siseturvalisuse valdkonnaga, võetakse siseturvalisuse arengukava koostamisel arvesse ning välditakse dubleerimist, kuid luuakse selged seosed koostöö kohta.

4.1. Katusstrateegiad ja siseturvalisuse valdkonna otsesed alusdokumendid

„Eesti julgeolekupoliitika alused“ on Riigikogu vastu võetud julgeolekupoliitika alusdokument, milles määratakse kindlaks Eesti julgeolekupoliitika eesmärk, põhimõtted ja tegevussuunad, mis on seotud ka siseturvalisusega. Siseturvalisuse arengukava väljatöötamisel toetutakse otseselt julgeolekupoliitika alustes väljatoodule ning tõstetakse esile siseturvalisuse seisukohalt tähtsaim sellel perioodil.

„Eesti turvalisuspoliitika põhisuunad aastani 2015“ on Riigikogu kinnitatud arengudokument, mis on siseturvalisuse arengukava laiem raamdokument. Turvalisuspoliitika põhisuundades on kindlaks määratud siseturvalisuse poliitikavaldkonna visioon, üleriigiline eesmärk ja prioriteetsed arengusuunad. Dokumendi meetmed keskenduvad kodanike turvatunde ning ohutuma elukeskkonna suurendamisele ja tõhusama turvalisuspoliitika elluviimisele. Arengudokument kehtib aastani 2015, kuid siseturvalisuse arengukava väljatöötamisel on võimalik selles nimetatud olulisimaid aluspõhimõtteid arvesse võtta ka perioodil 2015–2020.

„Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018“ on suunatud ühiskonna turvalisuse tagamisele süütegude ennetamise ja nendele reageerimise, süütegudega tekitatud kahju vähendamise ning õigusrikkujatega tegelemise kaudu. Selles on nimetatud kriminaalpoliitika pikaajalised eesmärgid ja tegevused, millest avalik sektor peab oma tegevuse kavandamisel ja elluviimisel lähtuma.

„Euroopa Liidu sisejulgeoleku strateegia. Euroopa julgeoleku mudeli suunas“ määratleb siseturvalisust kui mitmeid valdkondi ühendavat ulatuslikku ja terviklikku kontseptsiooni, mille eesmärk on võidelda kodanike elu, turvalisust ja heaolu vahetult mõjutavate ohtudega. Dokumendis käsitletakse politsei, piirivalve, kriisjuhtimise ning justiitsküsimuste ühtset poliitikat, seadusandlust ja ka praktilist koostööd siseturvalisuse alal. Üldiste ohtude ja arengusuundadena tuuakse selles välja: terrorism, raske ja organiseeritud kuritegevus, küberkuritegevus, piiriülene kuritegevus, vägivald, peamiste info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate rikest tulenevad turvalisuse ja julgeolekuga seotud probleemid, liiklusõnnetused. Neid arengusuundi võetakse arvesse ning käsitletakse ka siseturvalisuse arengukavas. Praegu strateegiat uuendatakse, kui uuendatud strateegia võetakse vastu enne siseturvalisuse arengukava koostamise lõppu, siis arvestatakse koostatavas arengukavas juba uue strateegia põhimõtetele.

4.2. Siseturvalisuse valdkonnaga oluliselt seotud arengukavad ja dokumendid

„Korruptsioonivastane strateegia 2013–2020“ aitab siseturvalisusele kaasa püstitatud eesmärgiga „Arendada uurimisasutuste uurimisvõimekust ja hoida ära julgeolekut ohustavat korruptsiooni“. Selleks on 2011. aastal loodud politsei- ja piirivalveametisse keskne korruptsioonivastane üksus (Keskkriminaalpolitsei korruptsioonikuritegude büroo).

³⁶ European Commission (2010). The EU Internal Security Strategy in Action: Five steps towards a more secure Europe. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0673:FIN:EN:PDF#page=2>

Korruptsioonikuritegude uurimise analüüsivõime suurendamiseks peab nii politseis kui prokuratuuris olema piisavalt korruptsioonikuritegudele spetsialiseerunud ametnikke.

„Eesti terrorismivastase võitluse põhialused“ on alusdokument, mille üldeesmärk on kaitsta Eesti riigi julgeolekut. Olulisim rõhk on tulevikuotude ennetamisel, et ära hoida radikaliseerumist, takistada rassilist, kultuurilist, usulist või kuuluslikku vihkamist levitavate liikumiste ja isikute tegevust Eestis ning tõkestada terroristide rahastamist. Terrorismivastase võitluse põhialused on üks osa Eesti sisejulgeoleku ja -turvalisuse tagamisest. Terrorismivastase võitluse tegevuskava lõimitakse käesoleva arengukavaga riigi sisejulgeoleku suurendamise programmi.

„Transpordi arengukava 2014–2020“ on siseturvalisusega seotud põhiliselt liiklusohutuse ning piiriületuse temaatika kaudu. Arengukava teine alaeesmärk näeb ette kõikidele liiklejatele ohutute tingimuste loomist teedevõrgu hea seisukorra ja liikluse arusaadavuse ning sujuvuse abil. Piiriületuse temaatika on siseturvalisusega seotud põhiliselt maismaapiiripunktide rekonstrueerimisega läbilaskevõime suurendamiseks ja uute seadmete soetamisega salakaubaveo tõkestamiseks.

„Eesti rahvuslik liiklusohutusprogramm aastateks 2003–2015“ ja selle 2012. aastal täiendatud versioon on liiklusõnnetuste ja -surmade vähendamise eesmärgil koostatud tegevusprogramm. Otsene seos siseturvalisusega seisneb liiklusjärelvalve tagamises ja turvalise kogukondliku elukeskkonna loomises.

„Eesti infoühiskonna arengukava 2020“ sisaldab infoühiskonna arendamise põhimõtetes nõuet tagada kasutajate turvatunne ning säilitada inimeste põhiõiguste, isikuandmete ja identiteedi kaitse. Oluline on tõsta elanikkonna teadlikkust nii infoühiskonna võimalustest kui ka ohtudest. Ühe osana info- ja kommunikatsioonitehnoloogia tegevustest tuuakse välja operatiivraadiosidega seotud tegevused ning tehnoloogia arengule vastavate teenusteeruumi koosvõime lahenduste arendamisega seotud tegevused, mis on olulised ja otseselt seotud ka siseturvalisuse tagamisega. Siseturvalisuse arengukava koostamisel võetakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia puhul arvesse infoühiskonna arengukavas nimetatud eesmäärke ja põhimõtteid.

„Eesti merenduspoliitika 2012–2020“ on seotud siseturvalisuse arengukavaga riigipiiri valve ja pääste programmide osas. Üks merenduspoliitika viiest prioriteetsest suunast on „Merendus on ohutu, turvaline ja merekeskkonna seisund on paranenud“, selle all tähtsustatakse merepäästevõimekust, mereseiret (sealhulgas merepiiri valvamine), laevade tehnilist järelevalvet, veohutust (uppumissurmade ennetus), mereabiteenust ning sadamate ohutust ja turvalisust. Sadamate infrastruktuuri arendamisel arvestatakse ka nende võimaliku kasutamisega riigikaitse ning sisejulgeoleku eesmärkidel. Eraldi rõhutatakse vabatahtliku merepääste arendamist.

„Eesti regionaalarengu strateegia 2005–2015“³⁷ on seadnud olulisele kohale piirkondade elukeskkonna turvalisuse suurendamise, sest ühiskonna turvalisuse suurenemine on võimalik vaid koordineeritud ja pikaajalise töö tulemusena. Kaudselt aitavad sellele kaasa kõik strateegia meetmed, olles suunatud eri piirkondade sotsiaal-majanduslikule arengule, mis loob iseenesest suuremat turvalisust ning ühtlasemat sotsiaalset ja majanduslikku turvatunnet eri piirkondades üle Eesti. Regionaalarengu suunamise üldiste põhimõtete juures rõhutab strateegia vajadust vältida kindlate turvalisusprobleemide koondumist üksikutesse piirkondadesse. Turvalisemale elukeskkonnale aitavad kaasa ka tegevused, mis on suunatud kogukondade rolli tugevdamisele piirkondade arengus, sealhulgas turvalisema elukeskkonna loomisele nii linna- kui maapiirkondades.

³⁷ Arvesse võetakse ka „Eesti regionaalarengu strateegiat 2015–2020“.

„**Riigikaitse strateegia**“ on alus riigikaitse detailsematele arengu- ja tegevuskavadele ning määrab kindlaks riigikaitse peamiste tegevussuundadena lisaks sõjalisele kaitsele ka tsiviilsektori toetuse sõjalise kaitse, sisejulgeoleku tagamise, ühiskonna elutähtsate teenuste toimepidevuse kindlustamise ning psühholoogilise kaitse. Sisejulgeoleku tagamise eesmärk on kindlustada Eesti kontrollitaval territooriumil võimalikult turvaline elukeskkond.

„**Riigikaitse arengukava 2013–2022**“ käsitleb ühe peatükina sisejulgeoleku tagamist. Sisejulgeoleku peatükis keskendutakse eelkõige inimese turvatunde ja ühiskonna julgeoleku tõstmisele. Inimeste turvatunnet aitavad tagada riigi võimekus reageerida kuritegelikele sündmustele ning oluline on inimeste endi aktiivne osalemine avalikus korrakaitstes ja päästetöödes. Sisejulgeoleku tegevussuuna peamine eesmärk on kindlustada kriisi- ja sõjaajal Eesti kontrollitaval territooriumil võimalikult turvaline elukeskkond. Siseturvalisuse arengukava ressursside planeerimisel arvestatakse riigikaitse arengukavas sätestatud tegevustega.

„**Noortevaldkonna arengukava 2014–2020**“ üldeesmärk on anda noortele rohkem võimalusi loovuse arendamiseks, omaalgatuseks ja ühistegevuseks, tõsta noorte aktiivset osalust kogukonnas ja otsuste tegemisel, tõsta noorte tööhõivet ning noortepoliitika ja noorsootöö kvaliteeti. Noortevaldkonna arengukava tegevuste edukas täitmine peaks kokkuvõttes vähendama kuritegelike noorte osakaalu elanikkonna seas ning suurendama seeläbi ühiskonna turvalisust ja inimeste heaolu. Nii siseturvalisuse arengukava kui noortevaldkonna arengukava üks läbiv teema on universaalne ennetus, millega suunatakse järjest enam tähelepanu lisaks probleemide tagajärgedega tegelemisele ka nende ärahoidmisele.

„**Eesti elukestva õppe strateegia 2014–2020**“ üldeesmärk on luua kõikidele Eesti inimestele nende vajadustele ja võimetele vastavad õpivõimalused kogu elu jooksul. Elukestva õppe arendamine on üks suuremaid poliitilisi ja ühiskondlikke väljakutseid Eestis, see toetab inimeste elukvaliteedi kasvu ja riigi majanduse arengut. Kõnesolevas strateegias on siseturvalisuse jaoks eriti oluline, et tähelepanu pöörataks tõenduspõhisele ennetusele, sest see tähtsustab üha enam iseenda ja teiste turvalisuse tagamiseks igapäevaste oluliste käitumisoskuste arendamise vajadust.

„**Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020**“ käsitleb rahva tervise arengu seisukohast olulisi eesmärke ja meetmeid. Tervisekaitse ja tervishoiusüsteem on sisejulgeoleku lahutamatu osa. Arengukava neljanda ehk tervisliku eluviisi valdkonna arengueesmärk on rahvastiku kehalise aktiivsuse suurendamine, toitumise tasakaalustatumaks muutmine ja riskikäitumise vähendamine. Riskikäitumise vähendamine on siseturvalisusega seotud kõige enam nelja meetme kaudu: alkoholist tingitud kahjude vähendamine tervisele ja ühiskonnale, tubakast tingitud tervisekahjude vähendamine tervisele ja ühiskonnale, narkootiliste ainete tarbimise ennetamine, vähendamine ning kahjude vähendamine tervisele ja ühiskonnale ning vigastuste ennetamine ja vähendamine.

„**Lõimuv Eesti 2020**“ üldeesmärgiks on tagada sotsiaalselt sidus Eesti ühiskond, kus erineva keele- ja kultuuritaustaga inimesed osalevad aktiivselt ühiskonnaelus ja jagavad demokraatlikke väärtusi. Siseturvalisuse seisukohalt on väga oluline, et arengukavas püstitatud üldeesmärk oleks edukalt täidetud, kuna vähelõimunud ning sotsiaalsesse isolatsiooni jäänud inimestel on keerulisem hakkama saada tavapärase elukorraldusega ning veelgi enam ohuolukordadega, kuna puudub vajalik info, kontakt- ja tugivõrgustikud, mis aitaksid ennetada riskikäitumist ning erinevaid sotsiaalseid probleeme. Siseturvalisuse arengukava 2015-2020 valmimisel hakatakse rändepoliitikaga seotud teemasid kajastama siseturvalisuse arengukava „Tasakaalustatud kodakondsuse ja rände“ programmi all.

„Vägivalda vähendamise arengukava aastateks 2010–2014“ eesmärk on turvalise elukeskkonna seisukohast oluline – vähendada ja ennetada vägivalda selle mitmesugustes vormides. Tähelepanu all on alaealiste vägivald, perevägivald ning inimkaubandus. Mitmesuguste probleemide puhul on ära märgitud ühiskonna teadlikkuse vähesus ning vajadus seda erinevate ennetus-, koolitus- ja teavituseprogrammide kaudu tõsta. Arengukava periood lõppeb küll enne siseturvalisuse arengukava elluviimise algust, kuid selles käsitletud probleemaatika on jätkuvalt oluline ning on otseselt seotud siseturvalisuse valdkonnaga. „Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm 2014–2015“ näeb ette vägivalda vähendamise arengukava uuendamise.

5. ARENGUKAVA RAKENDAMISEGA KAASNEVATE EELDATAVATE MÕJUDE ESMANE ANALÜÜS

Arengukavaga kaasnevaid mõjusid analüüsitakse põhjalikumalt arengukava koostamisel. Tabelis 1 on esitatud esmane ülevaade võimalikest mõjudest. Positiivsed mõjud avalduvad ennekõike seoses riigi julgeoleku ja välissuhetega, regionaalarenguga ning riigi- ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusega. Siseturvalisuse arengukava on laiapõhjaline ning seetõttu kaasneb arengukava elluviimisega eeldatav positiivne mõju ka teistele valdkondadele.

Mõju	Võimalik ulatus	Võimalik ebasoovitavate mõjude kaasnemise risk
Mõju majandusele	väike	väike
Sotsiaalsed ja demograafilised mõjud	keskmine	väike
Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele	suur	väike
Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele	keskmine	väike
Mõju regionaalarengule	keskmine	väike
Mõju elu- ja looduskeskkonnale	keskmine	otseselt puudub

Tabel 1. Esmane mõjude hindamine

5.1. Mõju majandusele

Eeldatavasti avaldub otsene positiivne mõju majandusele seoses kodakondsuse ja migratsiooni, identiteedihalduse ning piirihalduse alavaldkondadega. Arengukava üks alaeesmärk on aidata eri meetmete kaudu kaasa uussisserändajate kiirele kohanemisele. Selleks on vaja parendada sihtgrupile suunatud tugiteenuseid, see võib avaldada positiivset mõju ettevõtete konkurentsivõime kasvule, kuna soodustab uussisserändajate kiiret kohanemist Eesti ühiskonnas (sealhulgas tööturul), aitab kiirendada nende oskuste rakendamist ning suurendada kaasnevat kõrgemat lisandväärtust. Eesti majanduses toimusid kriisiaastatel struktuursed muutused ning ekspordi senisest suurem osatähtsus majanduses tingib ka suurema nõudluse tippspetsialistide järele. Seetõttu on arengukava väljatöötamisel oluline tähelepanu pöörata, et uussisserändajate tugiteenuste ja võimaliku sisserände soodustamise kaudu ilmneks positiivne mõju kvalifitseeritud tööjõu tagamisele, mis vastaks nii tööjõuturu kui laiemalt ühiskonna vajadustele. Lisameetmed kiireks kohanemiseks ja ühiskonda sulandumiseks ning võimalikuks sotsiaal-majandusliku ebavõrdsuse vältimiseks töötatakse sihtgrupi vajadusi arvestades välja ka rahvusvahelise kaitse saanutele.

Piiriületuse sujuvamaks ning reisijasõbralikuks muutmine võib elavdada majandust ning suurendada ettevõtlustulusid tänu suuremale turistide arvule. Lisaks võib ühiskonna turvatunde paranemine mõjutada positiivselt ettevõtluse arengut.

Turvaline identiteedihaldus, sealhulgas võimekus isikut tuvastada ning isikusamasust kontrollida, loob eeldused digitaalsete dokumentide kasutamiseks terves maailmas. Turvaline identiteedihaldus ning digitaalsete dokumentide lai kasutatavus võimaldavad omakord muuta asjaajamise Eestis tegutsevatele ja Eestiga seotud välismaalastele oluliselt lihtsamaks. Ühtlasi aitab see luua soodsad tingimused asjaajamiseks välismaalastega koostööd tegevatele Eesti ettevõtetele (sealhulgas Eestist välja laienevatele ettevõtetele), asutustele ja isikutele. Eeltoodu ühelt poolt toetab Eesti ettevõtluse, teaduse ja kõrghariduse rahvusvahelistumist ning teiselt poolt loob eeldused Eesti ärikeskkonna atraktiivsuse tõstmiseks, kokkuvõttes toetab see Eesti majanduse kasvu.

Arengukava koostamisel on tähelepanu all rahvusvaheliselt tegutseva organiseeritud kuritegevuse potentsiaalse mõjuvõimu kasvu vältimine ühiskonnas ning majanduses. Selle tulemusena soovitakse muuta majanduskeskkonda läbipaistvamaks ning aidata kaasa korrupsiooni vähenemisele ja välisinvesteeringute suurenemisele. Identiteedihalduse programm võib oma alaeesmärkide saavutamisel vähendada menetlustegevuste keerukust ja ajakulu ning soodustada efektiivsemat ja turvalisemat isikutuvastust – see võib muuta ettevõtluskeskkonna ning laiemalt kodanike suhtluse riigiga mugavamaks.

5.2. Sotsiaalsed ja demograafilised mõjud

Arengukava rakendamisega kaasnev sotsiaalne ja demograafiline mõju on positiivne, kuid pigem väikse või keskmise ulatusega.

Arengukava alaeesmärgid on keskselt seotud sellega, et suureneb inimeste teadlikkus ohuolukordade vältimiseks ning paranevad oskused neis käitumiseks, enese ja teiste abistamiseks ning kuriteoriski vähendamiseks. Selle tulemusel võib väheneda inimeste riskikäitumine ning ohuolukordadesse sattumine. Oodatav tulemus on nii õnnestuste arvu, suremuse kui vigastuste arvu vähenemine ning inimeste turvatunde suurenemine. Seda toetab ka siseturvalisuse arengukavas üldisemalt kesksel kohal olev ennetustöö tähtsustamine.

Arengukava väljatöötamisel lähtutakse soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise edendamise ning sellega seotud põhimõtete toetamisest.

Arengukava koostamisel on üks eesmärk kavandada täiendavaid tegevusi lähisuhtevägivalla vähendamiseks ning seeläbi tõsta naiste ja meeste turvalisust ning vähendada muu hulgas vägivalla ohvriks langemise ohtu.

5.3. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele

Siseturvalisus on oluline osa riigi julgeolekust, mistõttu avaldab arengukava sellele olulist mõju.

Arengukava eesmärgid on seotud siseturvalisuse tagamisega ning üldine eesmärk on suurendada inimeste turvatunnet. Inimeste turvatunde suurendamisel on vaja tagada nii riigi võimekus kui ka suurendada inimeste endi aktiivset osalust korrakaitsetegevuses. Viimase puhul on arengukava eesmärkide seadmisel läbivaks kogukonnakesksus, inimeste endi roll ja panus. Kogukondlikkuse ja vabatahtlikkuse arendamise mõjul tõuseb eeldatavasti inimeste teadlikkus kuriteoriskidest ning ohuolukordade märkamiseks ja ennetamiseks. Kogukondliku võrgustiku loomisest väheneb tõenäoliselt korduvkuritegevus ning suureneb turvatunde tajumine.

Ebatraditsiooniliste julgeolekuohtude suurenemine, sealhulgas küberkuritegevuse kasv, tehnoloogilise sõltuvuse suurenemine ning rahvusvahelise terrorismi kasv, on olulisimad riigi üldist julgeolekut mõjutavad suunad, mis tingivad vajaduse arengukava riigi sisejulgeoleku suurendamise programm välja töötada selliselt, et see aitaks ära hoida nende suundumuste negatiivset mõju. Sellest tulenevalt on arengukava riigi sisejulgeoleku suurendamise programmi väljatöötamisel tähelepanu all põhiseadusliku korra kaitse, Eesti Vabariigi vastu suunatud luure- ja õõnestustegevuse ennetamine ning tõkestamine, terrorismi tõkestamine, terroriaktide ennetamine ning riigi julgestatavate isikute vastu rünnete ärahoidmine, kübervaldkonna võimekuse arendamine ning küberturvalisuse suurendamine. Nimetatud suundades seatavad eesmärgid avaldavad eeldatavasti olulist positiivset mõju riigi sisejulgeolekule ja võitlusele kuritegevusega ning võimaldavad ära hoida või minimeerida võimalikke riske.

Arengukava koostamisel seatakse eesmärgid ka koostöö parendamiseks välisriikidega, kuid see mõju on pigem väikse ulatusega ning avaldub eeldatavasti eeskätt seoses koostöö arendamisega ebaseadusliku rände alal nii riikidega, kust pärinevad ebaseaduslikult sisserännanud, kui ka transiidiriikidega ning seoses piiriülese identiteedi halduse võimekuse tagamisega.

5.4. Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste korraldusele, kuludele ja tuludele

Hinnanguliselt ei kaasne arengukavaga planeeritavate eesmärkide ja tegevussuundadega täiendavat halduskoormust. Selge hinnangu sellele saab anda arengukava ja selle rakendusplaani väljatöötamise järel. Võimalikku mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste asutuste töökorraldusele analüüsitakse arengukava väljatöötamise käigus täiendavalt. „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ positiivne mõju riigiasutuste kulude ja tulude planeerimisele avaldub horisontaalse planeerimise edendamises ja seeläbi ressursside efektiivsemas kasutamises.

Siseturvalisuse arengukava eesmärk on hõlmata valdkond tervikuna ning kuna see on seotud mitmete ministriumite tegevusvaldkondadega, on arengukava alaeesmärkide seadmisel oluline tagada tõhus koostöö. Arengukavaga taotletakse siseturvalisuse valdkonna eelarvestamise ja rahastamise optimeerimist ning selgemaks muutmist, et luua üleminek tegevuspõhisele eelarvestamisele. Mõõdukas mõju on seotud seega mainitud teemades Siseministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ning teiste ministriumite töökorralduse ning omavahelise koostööga. Töökorraldust ning koostööd parendav mõju on seotud kõigi arengukava väljatöötamises ja elluviimises osalevate partneritega, eelkõige Politsei- ja Piirivalveametiga ning Päästametiga.

Arengukava viiakse ellu programmide kaudu, milles on keskseks ja läbivaks suunaks riigiasutustevahelise koostöö arendamine, sealhulgas on oluline era-, kolmanda ja avaliku sektori koostöö arendamine, ülepiirilise koostöö tõhustamine ning koostöö arendamine ressursside ja pikaajaliste investeeringute planeerimises. Seega eeldatavasti avaldavad need eesmärgid olulist mõju asutustevaheliste suhete ja koostöö parendamisele ning ühtlasi võib terviklikum planeerimine aidata luua eeldused mõjusamaks ja ühtlasemaks ressursside planeerimiseks.

Koostöö arendamisel lähtutakse sellest, et see parendaks siseturvalisuse teenuste kättesaadavust sihtrühmadele ning muudaks menetlustegevusi efektiivsemaks.

Arengekava eesmärkide seadmisel on oluline rõhk tehnoloogiliste lahenduste suuremal rakendamisel. See aitab pikemas perspektiivis vähendada kulusid inimressursile, kuid esmalt on vaja koolitada ametiasutuste töötajaid ning selleks võib olla vaja lisaressursse.

5.5. Mõju regionaalarengule

Arengekava eeldatav mõju on piirkondlike erinevuste vähenemine turvalise elukeskkonna tagamisel. Turvalise elukeskkonna piirkondlike erinevusi põhjustavad suuresti vajaliku inimressursi vähesus korrakaitstes ja päästetöodes. Seetõttu on erinevuste vähendamisel oluline ennetustöö ja kogukonna panuse toetamine. Mõju tagamiseks on kesksel kohal kogukondlik lähenemine turvalisuse probleemide lahendamisele, muu hulgas väljendub see piirkondliku politsei- ja päästetöö mudeli toimivuse parendamises, kodanikeühenduste ja kohalike omavalitsuste omavahelise koostöö ja tegutsemissuutlikkuse tõhustamises ning inimeste endi teadlikkuse ja oskuste tõstmises.

Järgneva kümne aasta jooksul jätkuvad rahvastikuga seotud muutused, sealhulgas rahvastiku vananemine ja vähenemine, linnastumine ja hajaasustuste suurenemine. Tagamaks piirkondlike erinevuste vähenemise ning ühiskonna suurema sidususe, lähtutakse arengukava eesmärkide täitmiseks tegevuste kavandamisel ning teenuste võrgustiku ümberkujundamisel erinevate piirkondade tegelikest vajadustest.

Arengekava planeeritav alaeesmärk on kodanikeühenduste ja kohalike omavalitsuste koostöö suurendamine, et siduda vabakonna tegevust enam probleemikeskse ennetustegevusega. See avaldab eeldatavasti mõju kodanikeühenduste omaalgatusele osaleda kohalikus arendustegevuses ja piirkondlikku arengut puudutavates otsustusprotsessides.

5.6. Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Arengekava programmide väljatöötamisel, eriti kriisireguleerimise ja päästetööde programmide puhul, pööratakse tähelepanu elu- ja looduskeskkonnaga seotud riskide teadlikule ja sihipärasele maandamisele, kuna jättes arvestamata võimalike loodus- ja elukeskkonnaga seotud riskifaktoritega, võib kaasneda ulatuslik negatiivne mõju.

Seega on arengukava programmide üks eemärk parandada ja arendada loodusest tulenevate riskide minimeerimist inimestele. Teisalt puudutab arengukava ka elu- ja looduskeskkonda reostada võivate sündmuste ennetamist ning nende toimumisel ohu minimeerimist. Tiheda laevaliikluse tõttu Läänemeres on ulatuslik mere- või rannikureostus üks suurima riskiastmega hädaolukordi Eestis, seetõttu on arengukava väljatöötamisel üks alaeesmärk parandada reostustõrje võimekust.

Arengekava suurim elu- ja looduskeskkonda puudutav mõju on seotud keskkonnariskide, sealhulgas kliimamuutuse, looduskatastroofide, õnnetuste tõenäosuse ja ulatuse vähendamise ja nende valmistumise ja nendega kohanemise võimekuse parendamisega.

6. SEOSSED LÄBIVATE TEEMADEGA

Keskkonnahoid ja kliima

On seotud eelkõige keskkonnariskide, sealhulgas kliimamuutuse, looduskatastroofide, õnnetuste tõenäosuse ja ulatuse vähendamise ja seotud tegevuste kaudu. Seega aitab siseturvalisuse arengukava kaasa inimeste elukeskkonna hoidmisele ja samal ajal ka keskkonnahoiule selles osas, mis kuulub siseturvalisuse valdkonda.

Võrdsed võimalused

Siseturvalisuse teenust pakutakse kõikidele Eestis viibivatele isikutele, olenemata inimeste päritolust, vanusest ja soost. Siseturvalisuse arengukava aitab kaasa inimestevahelise võrdsuse tagamisele.

Infoühiskond

Siseturvalisuse arengukavas võetakse arvesse „Eesti infoühiskonna arengukava aastani 2020“. Arengukava eesmärkide efektiivsemaks ja optimaalsemaks saavutamiseks ning väliskeskkonnast tulenevate väljakutsetega tegelemiseks kasutatakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia lahendusi ning aidatakse kaasa turvaliste info- ja kommunikatsioonitehnoloogia lahenduste tagamisele.

Regionaalareng

Siseturvalisuse võrgustiku ja infrastruktuuri rajamisel arvestatakse erinevate piirkondade vajadusega siseturvalisust tagavate teenuste järele vastavalt subsidiaarsusprintsibile. Siseturvalisuse valdkond aitab kaasa erinevate piirkondade regionaalsete erinevuste vähenemisele.

Riigivalitsemise areng

Siseturvalisuse arengukava ning selle koostamisprotsess toetab valdkonna horisontaalset planeerimist ja koordineerimist. Arengukavaga taotletakse siseturvalisuse valdkonna eelarvestamise ja rahastamise optimeerimist ning selgemaks muutmist ning see aitaks luua ülemineku tegevuspõhisele eelarvestamisele. Siseturvalisuse arengukava toetab avaliku, era- ja kolmanda sektori koostöö parendamist siseturvalisuse valdkonnas.

7. ARENGUKAVA KOOSTAMISE JA KAASAMISE AJAKAVA

Allolevas tabelis on esitatud arengukava koostamise ja kaasamise ajakava.

Aprill kuni mai 2014	Kooskõlastatakse arengukava koostamise ettepanek ja esitatakse see Vabariigi Valitsusele.
Aprill kuni mai 2014	Moodustatakse programmide töögrupid, täpsustatakse arengukava koostamise detailne ajakava ja kaasamise põhimõtted, lepatakse kokku töökorraldus, kohtumised ja ühtne metoodika ning koostatakse väliskeskkonna analüüs.
Mai kuni juuni 2014	Täpsustatakse strateegilised eesmärgid ja mõjuindikaatorid ning määratakse kindlaks meetmed ja tulemusindikaatorid.
Mai kuni august 2014	Toimub sisuline töö programmidega ning lepatakse kokku lõplikud programmid ja nende sisu. Koostatakse mõjude hindamise aruanne ning viiakse läbi vajalikud uuringud.
September 2014	Arengukava projekti tutvustamiseks toimub avalik konverents ning konsulteeritakse välisekspertidega.

Oktoober 2014	Toimub arengukava projekti avalik konsultatsioon ja kooskõlastamine.
November 2014	Arengukavasse viiakse sisse parandused ja seda täiendatakse.
Detsember 2014	Arengukava esitatakse Vabariigi Valitsusele.
Jaanuar kuni veebruar 2015	Töötatakse välja arengukava ja programmide rakendusplaanid.

Tabel 2. Ajakava

8. ARENGUKAVA KOOSTAMISE JA JUHTIMISE EELDATAV KORRALDUS

8.1. Arengukava koostamise juhtimine

Arengukava koostamise eest vastutab Siseministerium.

Arengukava programmide väljatöötamiseks moodustatakse arengukava **programmide töörühmad**, mille tegevust juhivad programmi töörühmade juhid. Arengukava programmi töörühmadesse kuuluvad programmi eesmärke elluviivate asutuste ja organisatsioonide esindajad ja teiste oluliste sidusrühmade esindajad.

Arengukava koostamise regulaarseks seiramiseks ja arengukava programmide töörühmade koostöö tagamiseks moodustatakse **arengukava juhtgrupp**, kuhu kuuluvad arengukava programmide töörühmade juhid ja asjaomaste ministriumite esindajad.

Arengukava protsessi juhtimise, üldise metoodika ning arengukava koostamise toetamise ja töörühmade sisendi koondamise eest vastutavad arengukava üldkoordinaator ning metoodiline ja tehniline spetsialist. Arengukava koostamist teenindav üksus on Siseministeriumi strateegiaosakond.

8.2. Arengukava eeldatav juhtimine

Arengukava juhtimine on kolmetasandiline.

Programmide juhid – juhivad konkreetselt programmide elluviimist.

Juhtgrupp – sinna kuuluvad asjaomaste ministriumide ja/või koostööpartnerite esindajad. Juhtgrupp koguneb vastavalt vajadusele, seirab regulaarselt arengukava elluviimist, lahendab programmidevahelisi küsimusi.

Juhtkomisjon – sinna kuuluvad siseminister, justiitsminister, sotsiaalminister, majandus- ja kommunikatsiooniminister ning haridus- ja teadusminister. Juhtkomisjon käib koos üks kord aastas, hindab arengukava elluviimist ning kinnitab järgmise aasta konkreetse fookuse ja tegevusplaanid.

9. ARENGUKAVA KOOSTAMISES OSALEVAD MINISTEERIUMID JA TEISED SEOTUD OSAPOOLED

Arengukava koostamisse kaasatakse asjassepuutuvaid osapooli nii avalikust, era- kui kolmandast sektorist ning lähtutakse kaasamise heast tavast³⁸. Kõige laialtlevikud koostöö siseturvalisuse arengukava programmide koostamisel on Justiitsministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Riigikantselei, Sotsiaalministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga. Esiialgse kaasamisplaani järgi kaasatakse allnimetatud osapooled, kuid arengukava koostamisel võib nimekiri täieneda.

9.1. Ministeeriumid ja riigiasutused

Ministeerium	Otseselt seotud programmid
Justiitsministeerium	Sisejulgeoleku suurendamine, turvalisemad kogukonnad, tõhusam piirihaldus, kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine
Rahandusministeerium	Sisejulgeoleku suurendamine, tõhusam piirihaldus, arengukava koostamise meetodika üldisemalt
Keskonnaministeerium	Sisejulgeoleku suurendamine, kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine
Kaitseministeerium	Sisejulgeoleku suurendamine, kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine
Sotsiaalministeerium	Turvalisemad kogukonnad, kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine, tasakaalustatud kodakondsus ja ränne, kindlam ja kiirem abi korraldamine
Haridus- ja Teadusministeerium	Turvalisemad kogukonnad, tasakaalus kodakondsus ja ränne
Põllumajandusministeerium	Tõhusam piirihaldus, kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine, kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Tõhusam piirihaldus, tasakaalus kodakondsus ja ränne, efektiivsem identiteedihaldus, kriiside ennetamine ja hädaolukordadeks valmisoleku suurendamine, kindlam ja kiirem abi korraldamine
Välisministeerium	Tõhusam piirihaldus, tasakaalus kodakondsus ja ränne, efektiivsem identiteedihaldus, kindlam ja kiirem abi korraldamine
Kultuuriministeerium	Tasakaalus kodakondsus ja ränne

Tabel 3. Ülevaade arengukava koostamises osalevatest ministeeriumitest

Teised olulisimad arengukava koostamisse kaasatavad riigiasutused on: Kaitsepolitseiamet, Riigikantselei, Päästeamet, Kaitsevägi, Politsei- ja Piirivalveamet, Sisekaitseakadeemia, Veeteede Amet, Lennuamet, Terviseamet, Veterinaar- ja Toiduamet, Sertifitseerimiskeskus, Riigi

³⁸ Kaasamise hea tava. <http://valitsus.ee/et/riigikantselei/kaasamine-ja-mojude-hindamine/kaasamise-hea-tava>

Infosüsteemi Amet, Eesti Pank, Maanteeamet, Õhuvägi, Merevägi, Keskkonnaamet, URO
Pagulaste Ülemvoliniku Amet.

9.2. Muude osapoolte esindajad

Muud osapooled on eeskätt Maaomavalitsuste Liit, Eesti Linnade Liit, Eesti Naabrivalve, Abipolitseinike Kogu, Eesti Külaliikumine Kodukant, MTÜ Eesti Punane Rist, Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon, SA Eesti Inimõiguste Keskus, MTÜ Eesti Pagulasabi, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, mobiilioperaatorid jt.